

СТАНОВИЩЕ

За дисертационен труд на тема „ Проституция и трафик на хора с цел сексуална експлоатация в България: характеристики, причини и публични политики” на **Васил Костадинов Миков**, представен за присъждане на образователната и научна степен „доктор” по научна специалност 05.11.01 социология

От: проф. дсн Духомир Минев

1. Обща информация за дисертационния труд

Дисертационният труд на Васил миков е изключително актуален главно поради това, че проституцията беше криминализирана в голям брой (развити) страни сравнително бързо и почти синхронизирано. Тази съгласуваност на промени в законовите рамки на много страни наистина привлича вниманието – както пише един американски изследовател на проституцията: “Забранителната парадигма се оказа изненадващо влиятелна през изминалото десетилетия при формирането на публичните политики в САЩ и в много други страни. Предложенията за декриминализирането на проституцията бяха посрещани с твърдо противопоставяне като много правителства бяха поставени под натиск да приемат законодателство, което криминализира проституиращите и техните клиенти. Дори и в Амстердам, градската управа предложи да се затворят над една четвърт от прословутите бордеи в квартала с червените фенери”. България също е пример за страна в която където правителственото намерение от 2007 да се легализира проституцията беше радикално преобърнато след интензивното лобиране на силите срещу проституцията.

На фона на тази динамика е наистина важно да се осмисли случващият се бурен и почти глобален натиск насочен към криминализиране на проституцията, с което се е заел и докторантът.

В първата глава на дисертационния труд се проследяват основни моменти в историята на изследваните явления, обсъждат се основни характеристики на проституцията и трафика на хора с цел сексуална експлоатация, разглеждат се възможни начини за теоретично осмисляне на изследваните феномени и се дефинират ключови понятия, необходими за следващият анализ.

Втората глава е посветена на мащаба на проституцията (предложени са оценки на размерите на проституцията в страната и в чужбина), свързаните с нея основни роли, и организационни форми, както и връзките между проституцията и трафика на хора с цел

сексуална експлоатация. Специално внимание е отделено на организираната престъпност и проституцията.

Третата глава разглежда причините за проституцията и трафика на жени в съвременна България. Сред разгледаните причини са подчертани нравствено-психологическите; криза на моралните ценности и норми, социално-икономически причини (доходи (бедност), неравенства, и други).

В четвъртата глава се разглеждат публичните политики (главно – законодателството) по отношение на проституцията и трафика на хора с цел сексуална експлоатация. Представят се основните видове политики, както и един обширен исторически преглед на развитието на законодателството по отношение на проституцията и трафика на хора с цел сексуална експлоатация. Прегледът започва още с периода преди Освобождението и стига до периода на т.нар. демократични промени, за който също е представен доста подробен преглед на законодателните промени.

Представена е и преценка на действащото законодателство, според която „сега действащата наказателноправна уредба за борба с проституцията и трафика на хора с цел сексуална експлоатация **не удовлетворява изискванията**, особено от гледна точка на гаранциите за демократичност и спазване на човешките права. Тя се състои от норми, приети в различни исторически периоди и при различни условия, заимствани от правни системи с различна философия и традиция, без да са положени особени усилия те да бъдат съвместени и приведени в съответствие с изменилата се обществена действителност”. Като основна причина за това състояние авторът изтъква липсата на адекватни знания за явленията, за тяхната национална специфика, а от там и отсъствието на ясна наказателна и социална политика в тази сфера”.

Подобна причина изтъкват и други автори – юристи, а причината означава, че законодателството в тази област се изгражда въз основа на ограничено, а следователно – деформирано знание, може да се каже – незнание, невежество и ограничаване на информацията т.е. тайна. И така трудът повдига важен въпрос за съвременните общества – за качеството на законодателството и публичните политики, както и за качеството и социалната полезност на знанието, което социалните изследователи създават.

Всичко това описва труда като едно сериозно изследване, което отговаря на професионалните занимания и опит на докторанта, правната му ерудиция, научна добросъвестност и капацитет за аналитична работа.

2. Съдържателен анализ на научните постижения на кандидата, ясна

характеристика на научните приноси: новост за науката (нови теории, хипотези, методи и др.); обогатяване на съществуващи знания; приложение на научни постижения в практиката и реализиран икономически ефект

Трудът представя една доста широка и синтезирана картина на определени социални реалности, законовата рамка, която конструира тези реалности, както и деформациите и на социалните патологии, които възникват. Заслужава да се отбележи и отразяването на публичните дебати в процеса на формирането на законовата рамка. Мисля че това придава на труда значителна образователна полезност, включително и за граждански структури и социални изследователи. В това отношение особено бих подчертал третата и четвъртата глава, които според мен трябва да бъдат настойчиво препоръчани на онези феминистки, правозащитници, граждански активисти и учени – борци за правата на жените, които хвърлиха огромни усилия по изследване на неравенствата между половете, дискриминацията по пол и етнос и т.н., но пропуснаха да забележат възстановяването на форми на робство (включително с насилственото отвлечане на робите), особено по отношение на жените – именно чрез постмодерните форми на проституцията. Само че днес робините са сменили да речем, отглеждането на памук или царица със сексуални услуги, а организационните форми на техния труд не са стопанствата на робовладелци, а организирани престъпни структури. Същността на явлениято обаче е една и съща.

Трудът очертава достатъчно ясно и експанзия на престъпността свързана с проституцията. Не е трудно да се забележи как традиционната, проституция която е била базирана на персонални отношения и в една или друга степен е била личен въпрос, днес е прерастнала в крупна нелегална система за сексуална експлоатация осъществявана чрез организирани престъпни структури и се е разширила в посока към (допълва се чрез) трафик на хората, които биват подлагани на такава експлоатация. Разширява се кръгът на хората, които биват подлагани на сексуална експлоатация – както количествено, така и от гледна точка на тяхната пола, възрастова и социална принадлежност – експлоатираните лица са не само жени, но и деца, мъже (хетеросексуални, хомосексуални, транссексуални) и др.

Според мен дисертационният труд има не само образователна полезност, но и значителен потенциал за изследователска полезност, като повдига въпроси, създава база и отваря нови перспективи за важна изследователска работа. Най-общо казано, експанзията и трансформацията на традиционната проституция от „най-древната професия“ в серия от нови феномени – е доста сигурен индикатор, че в

динамиката на правните норми и на институциите, които ги овластяват има някакви фундаментални проблеми и тези проблеми се нуждаят от осмисляне – нужда, която непрекъснато се изостря, но не среща отговори.

3. Отражение на научните публикации на кандидата в нашата и чуждестранната литература (по негови данни). Числови показатели (брой цитати, импакт фактори). Вид на цитатите, (когато последните не са само споменаване в литературния списък, в интерес на кандидата е да представи ксерокопия на цитатите, за да се прецени характерът им);

Докторантът е направил изискваните от закона публикации, като брой и вид. Не може да се очаква особена силна реакция в българската и чуждестранна литература както поради скорошното публикуване на неговите резултати, така и поради лошото състояние на изследванията по проблема, както у нас, така и в чужбина.

4. Критични бележки на рецензента по представените трудове, включително и по литературната осведоменост на кандидата;

Не бих се съгласил с твърдението на докторанта, че « Проституцията не се счита за икономическа дейност поради нейната несъвместимост с достойнството и ценностите на човешката личност. Затова тя не трябва да нахлува в социалното пространство», т.е. следва да бъде забранена. Имам предвид това, че една дейност не може да бъде преценена дали е икономическа или не, според това дали отговаря на изисквания за достойнство и ценността на човешката личност. Това е морално базирана преценка, която не е достатъчна. Факт е, че много икономически дейности не отговарят на такива изисквания, включително и в икономиките на развитите страни (да не говорим за България). Разпределението на доходите, заплащането на труда, условията на труд, характера на труда, екологичните щети, цялото т.нар. трудово законодателство в много случаи е далеч от такива изисквания. Някои теоретици дори твърдят, че пазарът е зона свободна от морал. Нещо повече, много икономически сектори – като се започне от търговията на дребно и се свърши с банкирането придобиват все по-неморален и откровено престъпен характер. Съгласен съм че такива дейности не бива да се допускат в социалното пространство, но те се допускат – такива са реалностите и научната представа (знанието) трябва да отразява тези реалности.

Все пак твърдението на докторанта е много интересно, защото повдига важен въпрос – то показва, че изводите, които се правят (решенията, които се вземат) въз основа на

морални ценности, могат да бъдат морално оправдани, и в същото време – дълбоко подвеждащи. Това е особено вярно ако изводите (решенията) са основани на комбинация от морално базирана преценка и частично, непълно, а значи деформирано знание относно реалностите. Да напомня, че така се формира законовата рамка за проституцията.

Същия проблем – за изкривяване на морално базираните преценки при липсата или поради пренебрегване на определени релевантни сегменти от знание изпъква и в други части на труда. Докторантът пледира за законова забрана на проституцията, но не отчита важни аспекти на социалните реалности. Ако разполагаме с адекватно знание относно тези реалности и ако го вземем под внимание, морално базираните преценки ще бъдат различни. В случая, морално базираната преценка на докторанта в полза на забранителен законов режим за проституцията, е морално оправдана, но пропуска важни сегменти от знание относно реалностите, а това знание може да промени морално базираната преценка.

Преди всичко докторантът не взема предвид дисфункциите на институциите, чиято официална дейност е свързана с практикуването на проституция.

Но има немало признаци, че дисфункциите на публичните институции, които трябва осигурят прилагането на правните норми, също преживяват експанзия – някогашната инцидентна корупция на отделни представители на публичните институции, вече е заменена със системни, нелегални връзки между публичните институции и структурите на организираната престъпност. Тези връзки се осъществяват чрез неформална мрежа, която пронизва и свързва институциите с престъпните структури. Накратко казано, чрез неформални мрежи институциите също са въввлечени в престъпната индустрия основана на проституцията. И това е огромен проблем на т.нар. мрежови общества, който все още се игнорира от техните изследователи.

Несъмнено всички тези проблеми в институциите, са непосредствено свързани със състоянието на самото законодателство. По-точно казано, забранителното законодателство (при посоченото състояние на проституцията и дисфункциите на съответните институции), поражда важни ефекти: то не ограничава проституцията, но я превръща тайно и нелегално протичаща дейност, като така създава поле за разгръщане на организирани престъпни структури и дава възможност на съответните институции да действат в режим, който няма нищо общо с официалните им функции, в частност, да развиват неформалните мрежи, които ги обединяват с престъпните структури и да

формират второ, скрито, неформално парично обръщение и акумулират огромни парични ресурси, които се използват за необявени цели.

Този модел на социално инженерстване може да се забележи в много случаи, като „Сухият режим” в САЩ, операцията „Иран-контри”, а сега се прилага и по отношение на наркотрафика и проституцията. Затова мнозина пледират например за легализиране на дрогата или поне някои видове (и се правят политически стъпки в такава посока). Това предложение не е безупречно, но си струва да се обмисли, ако е невъзможно да се нормализират публичните институции и на фона на ефектите, които пораждаат в комбинация със забранителните законови режими.

5. Лични впечатления на рецензента за кандидата и други данни, непосочени в предхождащите точки;

Имам много добри лични впечатления от кандидата, особено неговата нагласа да обмисля виждания, които не съвпадат с неговите, независимо от това, че разполага със силни аргументи в защита на своите позиции.

6. Мотивирано и ясно формулирано заключение.

Длъжен съм да поясня непременно, че несъгласието ми с някои моменти в представения труд не намалява неговата образователна и научна стойност. Онези особености, които според мен са слабости, имат по-скоро «обективен» характер, отколкото характер на грешки в неговия анализ. Искам да кажа, че те са по-скоро ефекти от цялостното състояние на социалния анализ и не може нито да се очаква, нито да се изисква от докторанта да промени значително това състояние.

Авторефератът отразява основните моменти в дисертацията.

Ето защо убедено препоръчвам на уважаемото жури да се обедини около предложението за присъждане на **Васил Костадинов Миков** образователната и научна степен „доктор” по научна специалност 05.11.01 социология.

Дата:

Подпис:

30.01.2014

Д. Минев